

*ДОДАТОК
КОН
Билтенот за
меѓурелијиска
соработка*

Како прилог во билтенот е текстот „Поклоничко патување по Светиот град и Светата земја“ од проф. д-р Ратомир Грозданоски, протоѓакон

Проф. д-р Ратомир Грозданоски, иротоіакон

ПОКЛОНИЧКО ПАТУВАЊЕ ПО СВЕТИОТ ГРАД И СВЕТАТА ЗЕМЈА

ДЕЛЕГАЦИЈА ОД ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
ПРЕСТОЈУВАШЕ ВО ЕРУСАЛИМ
- ВО ГРАДОТ НА СВЕТОСТА И НА ТРИТЕ МОНОТЕИСТИЧКИ РЕЛИГИИ:
ЈУДЕИЗМОТ, ХРИСТИЈАНСТВОТО И ИСЛАМОТ.
ОСНОВЕН БЕЛЕГ НА ОВОЈ ПРЕСТОЈ
БЕШЕ ДУХОВНОСТА НА ПАТУВАЊЕТО

Делегација од Југоисточна Европа престојуваше во Ерусалим - во градот на светоста и на трите монотеистички религии: јудеизмот, христијанството и исламот. Основен белег на овој престој беше духовноста на патувањето. А, патувањето по Светата земја и низ Светиот град, претставува патување низ Светата Библија, низ Евангелието, а и низ Талмудот и Куранот. Токму затоа, делегацијата беше мултиконфесионална и мултиетничка. Таа се состоеше од православни, од римокатолици, од муслимани и од јудејци кои доаѓаа од различни земји на Југоисточна Европа: Македонија, Албанија, Србија и Црна Гора, Косово, Хрватска, Босна и Херцеговина, како и организаторите од Франција. Тоа претставуваше поклоничко и студиско патување за солидарност „градители на мирот“. Во делегацијата од Македонија беа членовите на Советот за меѓурелигиска соработка: протоѓакон проф. д-р Ратомир Грозданоски, улема ефенди Јакуб Селимоски и монсињор Антун Циримотиќ.

Учесниците престојуваа во „Домот на Авраам“ во Ерусалим, а организацијата и финансирањето беше од Службата за католичка помош – Каритас Франција, на кои од срце им благодариме и молитвено им посакуваме секое добро од Господа.

Се покажа дека на овој начин се зацврстуваат меѓусебните врски – поврзаноста на религиите, поврзаноста меѓу соседните територии, поврзаноста на Харитативните организации и на личностите. Тие поврзаности го исправаат патот за помирување на југоистокот од Европа. Ова поклоничко патување претставува една етапа кон подоброто запознавање и идната соработка помеѓу лицата и организациите учесници.

Нашата посета и поклонение имаше за цел да направи духовен исчекор во дијалогот меѓу различните верски и национални заедници од Југоисточна Европа и да ја сфатиме сопствената ситуација во огледалото на израелско-палестинскиот контекст, споредувајќи ги предизвиците и приликите за мир во нашиот регион, со приликите и предизвиците за мир и дијалог помеѓу религиите и народите во Израел и Палестина.

Со тоа, пак, се влијае врз будуњето на свеста за злото на конфликтите и се развива мислата и чувството за потребата да се работи на промовирање на мирот и разбирањето, како и градењето меѓусебни соработки, кои

зависат од личностите во различните вери и нации.

Програмата опфаќаше, во текот на престојот, од 26 септември до 02 октомври 2005 г., заедно да ги посетиме и со вера, љубов и надеж да се поклониме на светите места на христијаните, на муслиманите и на евреите. Исто така, беа остварени и средби со духовните авторитети на православието, на римокатолицизмот и на исламот. Делегацијата беше примена од Неговата Светост Ерусалимскиот патријарх г.г. Теофил, од ерусалимскиот имам и од апостолскиот нунциј во Ерусалим, а имаше средба и со јудејски рабин, како и дебати со организации коишто работат на мирот во Израел и Палестина. Ги посетивме симболичните места - местата на сеќавање: Јад Вашем и неговата меморија на злосторот.

При средбата со Неговата Светост Ерусалимскиот патријарх г.г. Теофил, модератор на делегацијата беше протоѓаконот проф. д-р Ратомир Грозданоски, којшто, од името на сите, на приемот во свечената голема сала на Ерусалимската патријаршија, го поздрави свјатејшиот патријарх и рече: „Ваша светост, боговозљубени и богоизбрани патријарху на најсветиот град - Ерусалим и најсветата Патријаршија ерусалимска. Најпрво ја искажуваме нашата радост и благодарност што ни овозможивте да бидеме денес со Вас, овде. Оваа делегација, наречена „Градители на мирот“, е повеќерелигиска. Ние доаѓаме од различни земји и народи од Европа, почнувајќи од Франција до Албанија и Македонија. Меѓу нас има православни, римокатолици, муслимани и јудејци, но сите сме монотеисти и „деца Авраамови“. Дојдовме на поклонение и посета на Светиот град и Светата земја и ги видовме, и одблизу ги доживеавме, и страдањето и распнувањето на Голгота, а и Светиот Христов гроб и воскресението, но се соочивме и со постојаната „Голгота“ на немирот и страдањето на луѓето во овој град и оваа земја, па се надеваме, по Вашите свети молитви и со Божја помош, дека и оваа сегашна овдешна „Голгота“ ќе заврши со воскресение на слободата, мирот и љубовта.

Посебна радост за нас претставува и тоа што Вие, сесвети патријарху, сте новоизбран и востолчен на тронот на Ерусалимската патријаршија од пред дваесеттина дена, па веројатно сме меѓу првите луѓе од нашите

земји кои лично можеме да Ви го честитаме изборот, да Ви ја целиваме Вашата света десница и да Ви посакаме успешна архипастирска дејност во сите полиња, а особено на полето на изградбата на мирот и спасението на луѓето.

Долгоденствујте, свети патријарху, на многата лета!“

Потоа, Неговата Светост Ерусалимскиот патријарх г.г. Теофил произнесе поучно слово за мирот и рече: „Ви благодарам за убавите зборови и за честитките со благопожелби, а се радувам што имам можност да се сретнам со луѓе од повеќе земји од Европа, коишто активно работат на миротворството, на кое сме повикани од Бога, а за кое Господ Исус Христос вели дека добиваме двојна награда - блаженство и синовство Божјо.

Сите луѓе нека бидат под Божјиот благослов, а особено Вашата делегација и вие кои сте дошле да ги посетите црквите и светите богомолитвени места.

Овде треба да се дојде и да се види целиот овој комплекс на светости и проблеми, за да се разбере ситуацијата на овие простори, па, кога ќе се вратите дома, да размислувате и за вашите проблеми, кои се слични на овдешните. Сите треба да бидете градители на мостови во процесот на помирувањето на Балканот.

Ерусалим е место коешто има одредени искуства во разбирањето на повеќето религии и народи. Овој град е со големо историско значење, но и со значење на светоста и религиозноста.

Знам дека најдобро се разбираат и комуницираат луѓето кои навистина веруваат, коишто се вистински верници во Бога. Верниците правилно ја разбираат и историјата и сегашноста; а сеќавањата на историјата се важен фактор за разбирањето на ововременоста. Треба да се гледаат правилно и точно да се разберат историските вредности, за да имаме подобра иднина.

Ерусалим е место каде што започнала „светата историја“, а кога велам света историја, мислам на верската религиозна историја - се разбира, зборувам од мојот верски идентитет. Овде, во Ерусалим започнува објавата на историјата и овде ќе заврши!

Овде световната историја не може да ја отфрли верската и библиската историја. Овде верата била јадрото на сите настани што се случувале во историјата, а и сега е

така. Овде сè се поврзува со верата - и минатото, а и сегашните судири и политиката - сè е поврзано со верата. Затоа политичарите и државниците треба да ја сфатат важноста и на политиката и на верата!

Во Ерусалим треба да се направи симбиоза меѓу верската минатост и сегашноста. Минатоста може да се теоретизира и анализира, а сегашноста треба да се живее, и тоа онака како што треба - богоугодно, без разлика на тоа што се случува овде на политичка основа. Сепак, во Ерусалим ќе најдете и места на хармоничен соживот и толеранција. Се разбира, ние не живееме во идеален свет, бидејќи идеалите се над нас, а ние, со нашите човечки капацитети, треба да се трудиме да ги постигнуваме. Секој од нас е ранлив и не можеме да гаиме илузии за идеалност во овој свет, полн со драматични ситуации, во којшто се среќаваме и ќе се среќаваме со проблеми. Но, нашата мисија, како луѓе од верата и, особено, мисијата на верските водачи е да се обидуваме да ги лекуваме и да ги излекуваме тие рани. Тоа ќе биде наш придонес, а другото е во рацете на Семожниот Бог!

Верата гради мостови на љубовта, толеранцијата и взаемната почит. Ние сите сме божји деца. Човекот е создаден според Божјиот образ, па кога сме против душата човекова, ние сме против божјиот лик. Затоа свети Јован Богослов вели: "Ако некој рече Го сакам Бога, а го мрази својот брат", лажец е, оти, кој не го сака својот брат, кого го видел, како може да Го сака Бога, Кого не Го видел?" (1. Јов. 4, 20). А какви сме ние богољупци, ако не ги сакаме луѓето кои секој ден ги гледаме и со нив ја делима нашата човечка судбина - нашето секојдневно живеење.

И свети Кирил Александриски, големиот мислител на Црквата, вели дека отелотворениот Бог - Господ Исус Христос, ја покажал нашата човечка природа како што треба и ни дал пример и со збор и со дело, како треба да ја разбереме, за да бидеме вистински луѓе. Бог, во нашата литургија, се нарекува Човекољубец. Тоа упатува и на нашата филозофија меѓу луѓето во светот.

Трите монотеистички религии, јудеизмот, христијанството и исламот, треба да имаат меѓусебно разбирање. Светиот гроб во Ерусалим е пример на практичното заедништво, бидејќи таму, најпрво, има различни христијански вероисповеданија, кои овде се заедно, и секоја заедница богослужи во својот дел од Христовиот гроб; потоа, имаме и муслимани - чувари на гробот и на Храмот на Голгота; а таму се и израелските полицајци - јудејци, кои водат грижа и прават ред таму. На тој начин, сите учествуваме во животот на Светиот Христов гроб во Ерусалим.

Наше заедничко место на светоста е и Сион, каде што е гробот на Царот Давид. Тоа место се смета и се почитува како свето за сите три религии: за јудејците, за христијаните и за муслиманите. Таму сите имаме свој празничен ден - на исто место и за иста личност! Овде, во Ерусалим, живееме заедно

јудејци, христијани и муслимани и секојдневно сме заедно, па секој сака да ги знае и празниците на другите, а особено заради пријателите. Секој сака да ги знае и да ги познава религиозните симболи на другите. Ние не носиме крст за да им правиме проблем на другите, туку овде се носат различни симболи за да се запознаат и другите верски симболи.

Кон Ерусалим и кон Светата земја никој не може да остане индиферентен!

Во земјите од каде што доаѓате имаше и конфликти, кои повеќе беа етнички судири, а не верски, но верата му дава печат и на националниот идентитет. Оттаму, верата е само злоупотребувана во тие конфликти. Сепак, верувам дека верските водачи имаат многу важна улога во тие етнички или етничко-верски судири. Тие можат многу да придонесат!

И јас имам такво лично искуство, при моето поранешно служење во Кана Галилејска, каде што има мала христијанска заедница, па дури, иако мала ги има од сите: православни, римокатолици, старокатолици, јеховини сведоци и протестанти, а најмногу се Евреи - јудејци и муслимани - Палестинци. Толку мало село, а толкаво разноверие! Сепак, тие сите научиле да живеат заедно. Тие се познаваат едни со други и имаат взаемна почит. Децата, од детство, заедно растат, си играат, се запознаваат и изградуваат пријателство. Тие сите меѓусебно се познаваат! Луѓето заедно се на погребите и на свадбите, а си одат еден кај друг сите, и христијаните, и муслиманите и јудејците; сите се заедно на погребите, но заедно се и за радостите: на почестување со слатки и на взаемни средби и разговори. Нам не ни помагаат дебати на телевизите и слики по весниците, ако тоа го немаме во секојдневниот живот - меѓу луѓето.

Да научиме да живееме заедно и да се сакаме!"

Прекрасните зборови од Ерусалимскиот патријарх искажуваат една реалност и поука. Ние видовме во оваа навистина Света земја дека секој ја слуша својата и туѓата молитва, ги гледа своите и туѓите светилишта и ги сретнува и своите и туѓите деца, со што, на најочигледен начин, секојдневно и насекаде се потврдува вистината дека сме сите луѓе Божји, синови и ќерки Авраамови и браќа и сестри.

Во текот на престојот, нашето поклоничко патување најпрво го започнавме по Патот на болката (Via Dolorosa), којшто се нарекува Пат на страданијата, затоа што по тој пат минал Господ Исус Христос, тргнувајќи од судењето во домот на првосвештениците Кајафа и Ана, преку судницата на Пилат (Литостротон), каде што по тешките измачувања и биена, откако му бил поставен трновиот венец на главата и големиот крст на рамото, тргнал кон местото на распнувањето - Голгота (Матеј 26, 57 - 27, 50; Марко 14, 35 - 15, 37; Лука 22, 54 - 23, 46; Јован 18, 13 - 19, 30). Застанавме на сите места каде што застанувал Спасителот, паѓајќи од истоштеност

и од удирањата на римските војници и првосвештеничките слуги. Последната, четиринесеттата статија, завршува на Голгота, пред да биде Христос распнат на крстот и возвишен над светиот град и над целиот свет. Таму, на местото на Христовиот крст, бевме точно на 27 септември - на празникот Воздвижение на чесниот крст, којшто се именува и како мал Велики петок и празник на Христовиот крст и распнување. Во храмот на Голгота се богослужеше Божествена литургија на којашто чиновничествуваше Неговата Светост Ерусалимскиот патријарх г.г. Теофил, со повеќе архиереи од Ерусалимската патријаршија и некои гости, како и со многубројно свештенство, а во присуство на неколку илјади верници и поклонници од целиот свет, кои го исполнуваа и храмот и платото од плоштадот пред него. По искачувањето на Голгота и поклонувањето на чесниот крст, пеејќи: „Крсту твојему поклањаемсја, Владико, и свјатое воскресение Твое славим“ (На крстот Твој се поклонуваме, Владико, и светото воскресение Твое го славиме), се симнавме во Светиот гроб, од каде што воскреснал Господ Исус Христос (Матеј 27, 57 - 28, 15; Марко 15, 42 - 16, 11; Лука 23, 50 - 24, 11; Јован 19, 38 - 20, 18). Тоа е под ист покрив и заедно - во еден прекрасен катедрален храм, посветен на Христовото воскресение, којшто ги покрива и Голгота и Светиот гроб.

По таа духовна радост и аџилак, го видовме и останатиот дел на стариот град Ерусалим, навраќајќи се на сето она што се случувало во тој немирен град, којшто го носи името - град на мирот.

Ги посетивме и местата каде што се родила Богородица - домот на преподобните Јоаким и Ана, сега црква.

Појдовме и при Овчата порта, кај бањата наречена Витезда, со пет тремови, каде што Господ Исус Христос го излекувал фатениот, којшто 38 години ја чекал Божјата милост (Јован 5, 2- 21). Видовме и доживеавме сè што можеше да се види и почувствува како најзначајно и најсвето од севсетоста и сезначајноста на Светиот град.

Исто така, не помала духовна радост претставуваше и посетата на Витлеем и местото каде што се родил Спасителот на светот (Матеј 2, 1-23; Лука 2, 1-20). Витлеемската пештера денес е во базиликата на Христовото раѓање во Витлеем. Таму го почувствувавме богодуховниот глас на небесните сили со ангелската песна: „Слава на Бога во висините, а на земјата мир и меѓу луѓето добра волја!“ (Лука 2, 14). Оваа небесна порака, упатена од ангелите на небо до луѓето на земјата, испратена од небесните жители до земните жители, ние - таму на местото, сите живо ја вливаме во нашите души и во мислите, како постојан Божји глас до сите нас. Се почувствувавме богоповикани: да Го славиме Бога, да градиме мир на земјава и да создаваме добра волја меѓу луѓето. Духовната радост од Христовото раѓање - од раѓањето на Бога во тело заради нашето спасение, богоочовчувањето заради нашето

човекообожување, силно ја почувствуваме во Витлеемската пештера. Но, во овоземните настани, радоста ја следи и плачот и тагата, како што во Витлеемската базилика, спроти пештерата на Христовото раѓање, се наоѓа и гробницата на витлеемските деца (14.000 деца), коишто ги убил Ирод, со неговата војска, сакајќи да го погуби Новородениот Богомладенец (Матеј 2, 16-18). До таа гробница на првите маченици за Христа, се наоѓа и подвижничката пештера на блажениот Ероним, каде што го преведувал Светото писмо на латински јазик.

Го посетивме и Хеврон и се поклонивме пред гробот на патријарсите Авраам, Исаак и Јаков, а бевме и во Ефрем, каде што Христос отишол без да знаат првосвештениците и фарисеите каде е (Јован 11, 54-57); и во Емаус, каде што воскреснатиот Спасител патувал со Лука и Клеопа (Лука 24, 13-35); па отидовме и во Витанија, каде што Господ Исус Христос го воскреснал својот пријател Лазар - братот на Марта и Марија, којшто бил „веќе четири дена во гроб“ (Лука 10, 38-42; Јован 11, 1-53) и каде што бил на прошталната вечера, во куќата на Симона лепрозниот (Матеј 22, 6-13; Марко 14, 3-9; Јован 12, 1-11). А од Витанија, минејќи низ селото Витавара (Матеј 21, 1-3, 6 и 7; Марко 11, 1-7; Лука 19, 29-35; Јован 11, 12), свечено одел кон Ерусалим кога, на Цветници, една седмица пред воскресението, бил радосно пречекан и поздравуван со „Осана“, а пет дена потоа бил осуден и распнат со викотници „Распи го!“.

Отидовме и во најстариот град на светот - во Ерихон, којшто постои 9.000 години, а тој е и најнискиот град во светот, бидејќи е на 250 метри под морското ниво. Ерихон значи „град на палмите“. Таму Господ Исус Христос, при градските порти, го излекувал слепиот Вартимеј (Марко 10, 46-52; Лука 18, 35-43), а излекувал и други двајца слепи, при излегувањето од градот (Матеј 20, 24-34). Во Ерихон отишол и во домот на Закхеј, началникот на митниците (Лука 19, 1-10).

Градот се наоѓа во непосредна близина на Мртвото Море, па таму, стапувајќи и во светите води на реката Јордан, кои истекуваат во Мртвото Море, се потсетивме и на богоотстапништвото и на неморалот на жителите од Содом и Гомор, коишто, по Божја казна, се на дното од ова безживотно море (1. Мој. 18, 20; 19, 31 и 24-25; Лука 17, 29). Крај морето, во огромните пештерски карпи, на местото Кумран, видовме каде се откриени, во 1947 година, познатите Кумрански ракописи, со содржините од Светото писмо. А исто така, таму, на другата страна од брегот на Мртвото Море, се остатоциите од тврдината Махерон - летната крајморска резиденција на Ирод. Тука бил затворен свети Јован Крстител и по наредба од Ирода, а по желба на Саломија и ќерка ѝ Иродијада, му била отсечена главата на Јована (Матеј 14, 3-12; Марко 6, 17-29; Лука 3, 19-20).

Одејќи од Ерусалим кон Ерихон, попатно

се потсетивме и на светоста на пророкот Илија, посетувајќи го местото каде што пустиножителствувал и се молел на Бога, „сокриен при потокот Хорат, кој е спроти Јордан; ... гавраните му донесувале леб и месо наутро; леб и месо навечер“ (3. Цар. 17, 1-6). Се помоливме и на овој голем чудотворец и закрилник на македонскиот народ, којшто ние го одбележуваме како национален празник - Илинден.

А од другата страна, пак, на Јордан ја видовме Гората на искушенијата, каде што Христос Спасителот „постеше четириесет дни и четириесет ноќи“; „и ништо не јадеше во тие дни“ и „беше искушуван од ѓаволот“ (Матеј 4, 1-2; Лука 4, 1-2).

Со посебно религиозно чувство и во духовна атмосфера ја посетивме Гетсиманија - местото каде што Господ Исус Христос усрдно се молел пред да биде фатен, откако неговиот апостол Јуда, со бакнеж, го предал (Матеј 26, 30-56; Марко 14, 26-52; Лука 22, 53; Јован 18, 1-12). Таму близу е и местото на гробот на Пресвета Богородица и на нејзината мајка, света Ана, како и гробот на првомаченикот и архиѓакон Стефан (Дела 6, 8 - 7, 60). Сето тоа е во потокот Кедрон, во подножјето на Маслиновата Гора (Елеон). Таа гора, пак, која се наоѓа на исток од Ерусалим, и е наспроти Златната порта на градот, којшто е затворена и се вели дека неа ќе ја отвори Господ Исус Христос при Неговото второ доаѓање, кога ќе воскреснат мртвите. А потокот Кедрон е една долина, којшто го одвојува Ерусалим од Маслиновата Гора. Таа Кедронска долина од двете страни има гробишта. Кедрон е огромна гробница - полн е со гробови. Под градските сидини и џамијата Ал-Акса се муслиманските гробишта, а на Елеонската (Маслиновата) Гора се еврејските гробишта. Најбогатите евреи, христијани и муслимани сакаат да бидат погребани до Златната Порта, верувајќи дека тие први ќе воскреснат и затоа, на тоа место, еден гроб чини и 250.000-300.000 долари или евра.

Се искачивме на Елеонската Гора и на местото од каде што Господ Исус Христос, гледајќи го храмот и градот Ерусалим, заплакал, знаејќи што ќе се случува со тој град и народ, заради нивното богоотстапништво (Лука 19, 41-44). Од Маслиновата Гора Спасителот се вознел на небото (Марко 16, 19-20; Лука 24, 50-53; Јован 20, 30-31; 21, 25; Дела 1, 9-12), на Спасовден - 40-от ден по Воскресението.

Бевме и кај сидот на плачот - при остатоците од велелепниот Ерусалимски храм, како и во синагогата во Хеврон, но и во тамошната џамија, а и во познатата џамија Ал-Акса и куполата во Ерусалим, кои го опфаќаат целиот простор на којшто бил поранешниот Соломонов храм.

Во Светиот град и Светата земја ги видовме светостите, духовните богатства и убавини и им се поклонивме, но видовме и поделеност. Сидови коишто ги разделуваат луѓето и прават духовни, верски, културни, социјални

и сепакви бариери меѓу нив. Видовме многу вооружени личности и војници на секој чекор, како и разрушени домови, разновидно оружје и барикади, присутен страв и омраза, гнев и злоба, но и обични луѓе кои се измачуваат да преживеат од ден за ден, а веруваат и се молат за мирот во нивниот град, во нивната земја и во целиот свет. Сето тоа нас, кои доаѓаме од подрачја во коишто неодамна се случуваа крвави судири, од коишто раните сè уште не се потполно излечени, неизбежно нè потсети на она што и ние го преживевме и последиците од тоа, кои секојдневно се обидуваме да ги ублажиме и излечиме. Во нашата свест се искристализира вистината дека мирот е најголема вредност којашто лесно може да се изгуби, а многу тешко се враќа. Затоа, од поклоничката посета на Светата земја и на Светиот град Ерусалим, ние, кои при оваа посета бевме именувани „градители на мирот“, како луѓе од верата, во конечната Декларација од ова поклоничко патување рековме дека упатуваме молитви кон Едниот Семожен Бог и молби до сите луѓе, да помогнат да владее мир на земјата и добра волја меѓу луѓето. Нашата благопожелба и заложба е сите да патуваме по патот на мирот и да бидеме против судирите и војните. Овој наш апел се однесува особено до верниците, бидејќи сите верници, без разлика од која вера се, повикани се да го очистат умот од зломислие и срцето од зловолие и злосторство, затоа што само оние со чисто срце ќе Го видат Бога, и само оние кои Го имаат Бога во срцето и ближните во мислите свои, тие се навистина богољубиви и братољубиви и тие ќе бидат спасени.

Посетата, видувањето и анализата на израилско-палестинскиот контекст ни овозможи секој од нас да ја види и разбере ситуацијата во сопствената земја како во огледало. Оваа заедничка посета за солидарност претставува придонес кон дијалогот меѓу заедниците и религиите на Балканот.

За почеток, важен е и пријателскиот збор и разговори со противставените, како и постојаниот обид да се разберат предизвиците на мирот и покрај тешките патишта за разбирање помеѓу различните заедници, кои се повикани да живеат заедно - во исто село, во ист град или општина и во иста татковина. Различните свети места будат различни сеќавања. Тие сеќавања понекогаш се противставени, но истите водат и до повторно наоѓање на своите корени, како и до признавање на корените на другите.

Сето тоа овозможува и разбирање за големиот придонес на верската компонента во надминувањето на конфликтите, како и сфаќање на значењето, улогата и местото на религите и религиозните луѓе во изградбата на мирот.

Ова наше поклоничко патување и посети значеше силна духовна поткрепа за секој од нас и поттик за поголеми наши мировни настојувања во изградбата на мирот, на што